

European Conference on Information Literacy (ECIL)

22. – 25. září 2025, Bamberg (DE)

Mgr. Michaela Morysková

Konference ECIL (European Conference on Information Literacy) se v tomto roce konečně konala v německém Bambergu (původně to mělo být v roce 2020, což se nestalo kvůli pandemii). Díky finanční podpoře AKVŠ (Fond podpory zahraničních cest) jsem měla možnost se této akce zúčastnit.

ECIL je mezinárodní konference, která se zabývá aspekty informačního vzdělávání a informační gramotnosti z různých úhlů – od teoretických přednášek až po příklady dobré praxe z celého světa. Během 4 dnů zde zaznělo přes 120 příspěvků (3 keynote prezentace, 2 zvané přednášky, 4 panelové diskuse, 6 „pecha kucha“, 13 workshopů, kolem 100 přednášek prezentovaných ve čtyřech paralelních sekcích). Představeno bylo 16 posterů.

Hlavním tématem letošní konference byla informační gramotnost v kontextu AI a promítla se skoro do poloviny příspěvků. Diskutovalo se také o definici samotného pojmu informační gramotnosti. Účastníci si mohli vyslechnout řadu prakticky zaměřených přednášek, které se věnovaly například digitálnímu prostředí a práci s informacemi, akademickému psaní, začlenění informační gramotnosti do výuky, podpoře IG v knihovnách, rozvoji vzdělávacích aktivit a portfolií, práci s doktorandy, zavádění standardů přístupnosti, propagaci čtení.

Viz program: <https://www.conftool.org/ecil2025/index.php?page=browseSessions>

Informační gramotnost v kontextu umělé inteligence (dále AI)

Letošní ECIL se velmi výrazně nesl v duchu „umělá inteligence všude kolem nás“. Nabízela se tak možnost získat různé pohledy na nové výzvy a metody práce s informacemi, které používání AI přináší (např. AI gramotnost ve VŠ vzdělávání, kritické přístupy k informacím a dezinformacím, pedagogické metody pro integraci AI do výuky, etika AI a budoucí role knihoven).

- *Dimensions of AI Literacy (Andrew Cox)*

Úvodní ze 3 keynote přednášek ukazovala, jak je potřeba o AI přemýšlet a jak k ní přistupovat – co AI je (pro každého něco jiného), co není. Je potřeba být si neustále vědom, že je to nástroj tvořený daty a algoritmy, žádný robot, a není vhodné mu přisuzovat lidské vlastnosti a způsoby myšlení/práce. Nicméně se jedná o fenomén, který výrazně mění naše chování. V prezentaci byly uvedeny příklady jak a jakým způsobem jsou různé AI nástroje používány britskými studenty, jaká jsou omezení, hrozby, dilemata, ale i výhody použití AI.

Na závěr zaznělo, že již existuje řada různých rámců a doporučení pro využívání AI a rozvoj tzv. AI gramotnosti, stejně jako je široké spektrum oblastí, kde lze AI nástroje uplatnit. V této souvislosti se nabízí otázka, zda by nebylo vhodné definovat i doporučení zaměřené konkrétně na „AI informační gramotnost“. Otázkou je, zda by bylo na místě aktualizovat stávající rámce informační gramotnosti, nebo raději vytvořit nový rámec, který by lépe odpovídal potřebám podpory informační gramotnosti v kontextu AI.

- *AI Literacy – Why Basic Understanding of AI Methods is Relevant for Safe, Efficient, and Reflected Use of AI-Tools (Ute Schmid)*

V další keynote přednášce Ute Schmid velmi srozumitelně a zajímavě vysvětlila, jak AI funguje¹. Podle ní nestačí pouze umět používat AI nástroje. Důležité je porozumět základním principům AI (potažmo jejím možnostem i limitům), abychom je mohli správně využívat – bezpečně, efektivně a promyšleně, a byli jsme schopni kriticky zhodnotit jejich dopad na společnost a životní prostředí. Spolu s tím je velkou výzvou umět laické veřejnosti principy fungování AI vysvětlit technicky správně a přiměřeně dané cílové skupině. Zároveň poukázala na význam podpory kreativity, kvality a originality ve vzdělávání.

Upozornila na rizika spojená s nadměrným využíváním umělé inteligence, mezi něž patří:

- Ztráta kontroly – uživatelé přestávají rozumět tomu, co dělají a proč.
- Oslabení základních dovedností, jako je programování nebo strukturované psaní a s tím spojená neschopnost kriticky hodnotit obsah (vlastní i cizí).
- Průměrnost výstupů – vytrácí se originalita.
- Ztráta ukotvení v realitě – pokud spolu komunikují pouze AI agenti, vytrácí se kontakt s reálným světem.
- Ztráta kvalitativních kritérií, která jsou potřebná pro hodnocení obsahu.

Také zdůrazňovala, že je třeba dávat pozor na úskalí/omyly vyplývající z přílišné antropomorfizace AI – umělá inteligence nemá znalosti ani vědomí, pouze simuluje lidské rozhodování a řešení problémů.

- *What is Even Real Anymore? – The Case for Personal Agency Being at the Forefront of What it Means to be Literate (David White)*

Třetí keynote se zabýval tím, jak AI mění způsob, jakým získáváme informace/znalosti. AI je další technologií kulturní produkce v řadě (od vzniku jazyka, vynálezu písma, knihtisku, uchovávání informací v knihovnách, na internetu, ve Wikipedii), které ve své době vyvolávaly vášnivé diskuze. AI mění (a „ulehčuje“) způsob učení se. To že máme přístup k velkému množství informací, neznamená, že jim rozumíme (máme znalosti). AI prohlubuje problém „snadného hledání“, kdy odpovědi často postrádají jasný původ a nejsou snadno ověřitelné. Proto je důležité klást důraz na kritické myšlení a osobní odpovědnost jednotlivců, aby vědomě zvažovali, co přenechají AI (kde může dobře fungovat, být užitečná) a co si musí lidé zachovat, abychom zůstali autonomními studenty/vědci/občany. Učení má být náročné – pokud není, nejde o skutečné učení. „*Learning is challenging – it is hard work.*“

Další prezentace věnované AI řešily začlenění AI do výuky a vzdělávacího portfolia jednotlivých knihoven:

- *A Transdisciplinary Course on AI Literacy: From Concept to Reality (Anna C. Véron, Marco E. Weber, Gary Seitz)*
- *AI Literacy for Faculty: Librarians as Agents of Responsible AI Adoption (Tatiana Usova)*
- *Bridging AI and Law: Developing Critical Information Literacy in Legal Curricula (Mystery Beck)*
- *Bridging the Gap – An Attempt to Empower Students' Academic Information Literacy (Mas Karin Gustafsson, Sandra Nelson)*

¹ Tři perspektivy pohledu na fungování AI: technologická (jak to pracuje), uživatelsky orientovaná (jak to mám použít), sociálně-kulturní (jaké jsou dopady).

- *Developing Students' Information Literacy with Wikipedia and AI* (Glenn Koelling, Adrienne Warner)
- *Wikipedia and AI: Teaching Academic Competency* (James Scholz, Kiersten Leigh Cox)
- *Insights and Future Directions: Course Program Development at HSU Library* (Karina Lubig, Saskia Stahmer)
- *Combining Information Literacy and Metaliteracy to Advance Transnational Group Learning about AI. Learning Process and Learning Outcomes, Results from a Case Study* (Joachim Griesbaum, Stefan Dreisiebner, Emina Adilović, Justyna Berniak-Woźny, Subarna Bhattacharya, Jini Jacob, Tom Mackey, Tessy Thadathil)
- *To Use or Not to Use? Potentials And Pitfalls of Using AI-Tools in (Literature) Research – An Interactive Workshop for PhD Students* (Johanna Gröpler, Armin Glatzmeier)
- *Transposing Traditional Teaching to Information and AI Literacy – Intense Collaboration between the University Library Zurich and the Faculty of Veterinary Medicine* (Barbara Schneider, Christine Verhoustraeten)
- *AI Taxonomies for Research Writing: Information Literacy in Prompt Engineering* (Maurice Lee Hines, Victoria Wanjala Maseghe)

Jiné přednášky prezentovaly výsledky různých průzkumů zaměřených na používání AI:

- *AI Literacy in Support of Information Creativity of Doctoral Students* (Jela Steinerová)
- *Does AI Have Information Literacy Skills? The Relation between Different Categories of Information Literacy* (Katalin Varga)
- *Chatbots and Information Literacy: Comparing Two Groups of Teacher Education Students* (Ellen Nierenberg)
- *IL and AI: Library Services, Developments, Challenges, and Cooperations* (Fabian Franke)

Vyzvané přednášky: seznámení s informačním vzděláváním v Německu

- *Rethinking Space and Services – Academic Libraries as Learning Hubs* (Christine Glaser)

Přednáška představila přeměnu německých akademických knihoven na dynamická vzdělávací prostředí – od knihoven zaměřených na výuku (learning library) ke knihovnám zaměřeným na učení (teaching library). Řešila klíčové trendy v této oblasti jako je integrace digitálního a fyzického vzdělávacího prostředí (hybridní učící prostředí) a stoupající význam akademických knihoven jako flexibilních center učení (se), která by podporovala hybridní modely učení, digitální a informační gramotnost i budoucí gramotnosti, samostudium, včetně podpory spolupráce, týmové práce, studijní úspěšnosti, rozvoji kreativity. Během prezentace bylo uvedeno několik příkladů úspěšných transformací.

- *The Information Literacy Landscape in Germany – Challenges, Best Practices, and Trends* (Nicolas Kusse, Sabine Rauchmann)

Představení vývoje informačního vzdělávání v Německu, které je v některých aspektech srovnatelné s ČR, ale také může být pro nás inspirací. V 90. letech se začalo s politickou podporou (deklarace a veřejné výzkumy, které ukázaly problémy v informačních kompetencích). Následovalo období regionální (místní) spolupráce jednotlivců a průběžného zapojování knihoven – akademické reagovaly pomalu a postupně (standardizace, sdílené metodologie a materiálů, neformální sdílení). Třetí období je charakterizováno spoluprací – vznik Komise pro IL v roce 2012. Pořádají se IL Round Table, IL Best Practice Competition, International events (např. IK-DACH). Je vydán Handbuch Informations-kompetenz, Handbuch Bibliotheks-pedagogik.

Zajímavosti:

- Pestrá nabídka kurzů IL (převážně volitelné, než povinné).
- “Academic Career Kits” – praktické aplikace informačních kompetencí pro konkrétní cíl.
- Zaměření na IG v knihovnickém vzdělávání se stalo součástí učebních osnov ve všech studijních programech knihovnictví a informační vědy.
- Výzvy jako např. zakomponování Future Skills Framework (WISAR), zapojení nových nástrojů a technologií, nových témat (fake news, fake science, AI, ochrana dat) a nových výukových formátů a gamifikace; strukturovaný popis „onboarding“ procesu učících knihovníků.
- Zavedení centralizovaných statistik o vzdělávání v oblasti informační gramotnosti v německých knihovnách.

Další řešené oblasti

- *Educational Futures on Social Media (Stig Børsen Hansen, Martin Rehm, Tove Faber Frandsen)*

Průzkum vlivu sociálních sítí na vzdělávání. Pro analýzu postojů veřejnosti byla využita sociální síť X (429 807 tweetů). Ve výsledcích převládala zvědavost poháněná úzkostí a nespokojeností se současným stavem.

- *Exploring the Role of Information Literacy Standards in Addressing Well-Being with Digital Detox Practices (Ana Lúcia Terra)*

Infomrace o probíhajícím průzkumu, jak knihovny řeší poskytování služeb „digitálního detoxu“ a jak může informační gramotnost pomoc zvládat digitální přetížení a podpořit digitální pohodu.

Základem byla analýza odborné literatury a různých rámců informační gramotnosti (např. Sedm pilířů informační gramotnosti SCOUNL: základní model pro vysokoškolské vzdělávání, ACRL), jak a jestli vůbec řeší otázku digitálního detoxu. Výsledky zatím nejsou zpracovány, ale předběžně se dá konstatovat, že jsou určité mezery v současných přístupech a navrhuje se jejich rozšíření o strategie pro uvědomělou práci s digitálními technologiemi.

- *Measuring Teacher Educators' Information Problem Solving: A Situational Judgement Test (Klaas-Jan Lammers, Jos van Helvoort, Iwan Wopereis, Nynke Bos)*

Příspěvek řešil, jak hodnotit schopnost efektivně vyhledávat a zpracovávat online informace, na vzorku učitelů pedagogiky na VŠ. Byl popsán nástroj pro měření online informačních dovedností – bylo použito situační hodnocení, kdy respondenti nevybírali správnou odpověď mezi špatnými, ale nejvhodnější strategii řešení situace. Dobře si vedli při definování tématu, výběru a zpracování informací, ale měli potíže s vyhledáváním a kritickým hodnocením.

- *Promoting Academic Writing: An Investigation into Pedagogical Practices of University Teachers (Tatiana Sanches, Carlos Lopes, Maria Luz Antunes)*

Předmětem portugalského průzkumu bylo, jak akademici učí/řeší problematiku akademického psaní – jaké jsou způsoby zařazení akademického psaní do výuky včetně příkladů dobré praxe.

- *Enhancing Student Motivation through Reflective Self-Assessment (Pia-Maria Kristina Niemitälo, Linda-Marie Evertson)*

Kurzy IG jsou součástí kurikula v 1. (úvod) a 3. ročníku (psaní závěrečné práce). Problémem je motivace studentů (toto není jejich prioritou) a jejich přesvědčení, že to už přece umí. Proto zavedli sebehodnocení na začátku (zaměřené na běžné úkony: kde hledají informace pro osobní potřebu,

ke studiu nebo vypracování úkolů, zda umějí zhodnotit jejich relevanci, co si myslí, že by potřebovali zlepšit) a konci kurzu (zaměřené na sebehodnocení kompetencí, hodnocení kurzu a sebereflexi vlastního učebního postupu). Záměrem bylo (i se to potvrdilo), aby si studenti sami zhodnotili své silné a slabé stránky, uvědomili si význam IG a dále rozvíjeli své kompetence v této oblasti.

- *You've Got to Fight for Your Right to Learn Together: Research Days Empower High-school Learners to Navigate Information Literacy (Jenni Sandra Jacobs, Joshua Salmans)*

Seznámení s přeměnou exkurzí pro SŠ studenty na „Research Days“. Záměrem je přiblížit středoškolákům studium na VŠ a také je naučit, jaký je význam informací, jak je mohou hledat a pracovat s nimi etickým a odpovědným způsobem.

- *Service Model for Promoting Information Literacy and Open RDI at Laurea University of Applied Sciences (Aino Emilia Helariutta, Maija Liisa Merimaa, Minna Elina Marjamaa)*

Představení portfolia služeb informační gramotnosti na Laurea University of Applied Sciences. Model služeb podporuje: informační a datovou gramotnost, integritu výzkumu a otevřený výzkum, vývoj a inovace. Nově jsou zařazeny oblasti: práce s AI, ochranu a správa dat (vztahuje se jak na VaV, tak na diplomové práce) a občanská věda. Nedílnou součástí podpory je i personalizované a online poradenství, kde konzultace jsou přizpůsobeny aktuálním znalostem a potřebám studujících.

- *How Do We Want IL Governance? The Organizational Structures for the Promotion of Information Literacy at German University Libraries (Fabian Franke, Naoka Werr)*

Příspěvek představil průzkum bavorských knihoven, který zkoumal organizační zajištění podpory IG a jaké používají standardy. „Výuka informační gramotnosti v univerzitních knihovnách zahrnuje výzkumné dovednosti, dovednosti pro akademickou práci a psaní, digitální gramotnost, datovou gramotnost, copyright gramotnost a dovednosti pro rozpoznávání falešných zpráv a falešné vědy.“

Tyto výsledky byly základem pro „Doporučení k organizační struktuře podpory informační gramotnosti v univerzitních knihovnách“, které sestavila pracovní skupina pro informační gramotnost v bavorské knihovní síti:

- German Rectors' Conference (2012). Higher Education Institutions in a Digital Age: Rethinking information competency – redirecting processes. <https://www.hrk.de/resolutions-publications/resolutions/beschluss/detail/higher-education-institutions-in-a-digital-age-rethinking-information-competency-redirecting-proc>
- Bibliotheksverbund Bayern (2024). AG Informationskompetenz: Empfehlungen zur Organisationsstruktur für die Förderung von Informationskompetenz an den Universitäts- und Hochschulbibliotheken in Bayern. https://www.informationskompetenz.de/wp-content/uploads/2024/05/AGIK-Empfehlungen_Organisationsstruktur_202405.pdf

- *Bridging the Gap: How Information Practices Shape Students' Help-Seeking Strategies (Nadezda Firsova)*

Seznámení s výsledky studie zkoumající zvyklosti českých studentů bakalářského a magisterského studia v oborech STEM při vyhledávání informací – jaké používají zdroje (vlastní poznámky, lektori), kde hledají informace, když začínají psát závěrečnou práci (lektor, kamarád – 28 %, Google – 14 %, Wiki – 12 %, jiné způsoby – 28 %). Ukázalo se také, že studenti zvyklí používat odborné (kvalitní)

informační zdroje s větší pravděpodobností vyhledávali oficiální pomoc a méně se spoléhali na neformální podporu vrstevníků.

- *A New Model for Teaching Information Literacy and Academic Writing (Helene N. Andreassen, Inga Bårdsen Tøllefsen, Torstein Låg)*

Zástupci Univerzitní knihovny na UiT popsali, jak se vypořádali s pověřením zajistit povinné školení IG a akademického psaní pro všechny bakalářské programy. V přednášce bylo představeno zázemí vývoje tohoto povinného univerzitního online kurzu, který kombinuje asynchronní komponenty samostudia obecných základů IG a synchronní výuku přizpůsobenou jednotlivým oborům. Knihovna je zodpovědná za vzdělávací obsah, šablony a poradenství, katedry za synchronní lekce, integraci obsahu a opravy úkolů.

- *Evaluating Information in a Changing Landscape: Creation of an Evaluation Tutorial (Gemmicka Piper, Khrista McMurray, M. Sara Lowe)*

Popis tvorby tutoriálu pro samostudium (LibGuide: <https://iu.libguides.com/evaluate>) na hodnocení informací. Snahou bylo udělat materiál dostatečně robustní, s jasnou strukturou a co nejvíc interaktivní.

Oblast hodnocení informací je klíčovou součástí informační gramotnosti, se kterou ale mají studenti největší problémy. Nejsou schopni určit, zda je zdroj důvěryhodný, spolehlivý a zda je tím nejlepším pro jejich potřebu. Tento materiál se od mnoha jiných má lišit tím, že se jedná o skutečně samostudijní tutoriál (ne jen o příručku se statickým textem nebo samostatným videem), také je volně dostupný pro užití pod CC.

- *Ten Years of Information Literacy for Doctoral and Postdoctoral Researchers at the EUI: Statistics and Lessons Learned (Federica Signoriello)*

Příspěvek popisuje výsledky studie sledující vývoj a efektivitu vzdělávání v oblasti informační gramotnosti v knihovně Evropského univerzitního institutu za posledních 10 let. Knihovna kombinuje podporu uživatelů prostřednictvím individuálních konzultací a sérií specializovaných školení (tzv. „boutique approach“), což se ukázalo jako velmi efektivní. Zásadní je komunikace, investice do online setkání a navazování osobních vztahů v rámci neformálních akcí (library cafe, summer picnic, christmas toast). Možná zlepšení: širší nabídka pro menší výzkumné skupiny; vývoj asynchronních materiálů; spolupráce s dalšími institucemi a výzkumníky s cílem překonat mezery a sdílet odborné znalosti.

- *Empowering Information Literacy through Learning Nuggets on Toolification of Scientific Workflows (Anna Buerklen, Ulrike Golas, Johanna Groepler)*

Příspěvek představuje použití tzv. learning nuggets na Technische Universität Berlin. „Learning Nuggets“ jsou kompaktní, tematicky zaměřené vzdělávací jednotky řešící i specifické akademické potřeby. Zahrnují různé formáty, včetně videí, infografiky, kvízů a krátkých tutoriálů, které umožňují studentům efektivně rozvíjet klíčové akademické a technické dovednosti v oblasti IG. Vychází z principů mikroučení, gamifikace a aktivního učení. Krátké, interaktivní moduly podporují různé styly učení a umožňují účastníkům přizpůsobit si je podle svých potřeb. V závislosti na obsahu mohou Learning Nuggets fungovat samostatně nebo být integrovány do větších celků. Jejich modulárnost umožňuje nezávislé, samoregulované učení.

Kromě tradičních témat jako je práce s informačními zdroji, citování a správa dat, nabízí témata jako je práce s citačními nástroji (Zotero), kolaborativními platformami a nástroji AI.

- *Students Benefit from Digital Accessibility (Kaisa Puttonen)*

Digitální přístupnost e-materiálů a obsahu je nezbytná pro studenty s poruchami čtení, ale těžit z ní mohou všichni studující. Knihovny mohou přispět tím, že své online služby budou mít lépe přístupné a budou se zasazovat o zvýšení povědomí o přístupnosti elektronických materiálů.

Technická přístupnost se sama o sobě nestačí, je potřeba aby webové stránky a výukové materiály byly „kognitivně přístupné“ (jednoduchý jazyk bez knihovního žargonu, logická struktura a pokud možno stejné informace prezentované v různých formách).

Přednášející z Knihovny Univerzity aplikovaných věd Laurea informovalal, jak implementovali standardy přístupnosti v souladu se směrnicí EU o přístupnosti webových stránek a mobilních aplikací. LibGuides knihovny byly zkontrolovány a upraveny tak, aby splňovaly technické požadavky přístupnosti podle standardu WCAG. WCAG. Kognitivní přístupnost je navíc zohledňována při návrhu online kurzů. Ve spolupráci s pěti dalšími knihovnami vznikl také společný LibGuide Přístupnost – Tipy pro čtení.

- *Promoting Reading at a Technical University (Ika Jorum, Viveka Norström)*

Představení různých iniciativ (knižní kluby a literární osvětové programy) zaměřených na podporu čtení, do kterých se zapojila i knihovna.

Pecha Kucha (výběr)

- *Make students leaders of their learning (Elena Collina, Paola Rescigno)*

Zavedení peer-to-peer hodnocení do kurzu – efektivní a podporuje aktivní učení, spolupráci a kritické myšlení. Studenti se učí respektovat názory druhých, vést dialog a reflektovat vlastní i cizí práci a uplatňovat své znalosti. Hodnocení probíhá ve skupinách, kde se stírá rozdíl mezi učitelem a studentem.

- *Adapting Infosphère: Leveraging an OER Information Literacy Platform (Miriam Petrilli, Vincenzo Palatella)*

Popis adaptace kurzu Infosphère (modulární online platforma pro výuku informační gramotnosti původně vyvinutém a vydaném pod licencí CC BY Univerzitou du Québec à Montréal) pro potřeby knihoven EPFL (Lausane), tak aby obsah lépe odpovídal potřebám a akademickým zvyklostem studentů bakalářského a magisterského studia na EPFL i jazykovým a technologickým specifikům, včetně přizpůsobení různým potřebám studujících (rozmanitost: stručné přehledy, LibGuide atp.). Příspěvek ukázal potenciál OER pro rozvoj informační gramotnosti.

- *Citing AI with Zotero: Academic Integrity and Information Literacy (Paschalia Terzi)*

Informování o kurzech s praktickými ukázkami citování textu generovaného AI pomocí citačních nástrojů, jako je Zotero, v různých citačních stylech. Obsah:

- Doporučení nejznámějších citačních stylů, jak citovat obsah vygenerovaný AI.
- Jak deklarovat a být transparentní při používání nástrojů umělé inteligence (ukládáním dotazů, pořizováním snímků konverzací s ChatGPT, poskytování trvalých URL).

- *Do AI Research Assistants Live Up to their Hype? An Exploratory Study of Some Freely Available Tools (Luis Machado)*

Srovnání několika AI nástrojů (bezplatné a s otevřeným přístupem): Consensus, Elicit, Perplexity, SciSpace a Undermind; na co je vhodné je využít.

- *Doctoral Students Getting Support from University Library: Two Courses as Cases from Linköping University (Magdalena Öström, Kerstin Annerbo)*

Představení nových kurzů na Linköpingské univerzitě ve Švédsku, kde akademičtí knihovníci učí doktorandy informační gramotnosti a dalším dovednostem potřebným při práci na dizertační práci. Podrobněji byl představen e-kurz „Library Course for Doctoral Students“ a kurz „Literature searching and reviewing“, který se skládá z osmi modulů na témata související s výzkumným procesem. Tyto moduly lze zakončit úkoly a získat tak kredity, ale je možné se kurzu zúčastnit „dobrovolně“.